

Hinc patet responsio ad primum: non enim ex eo quod et poenitens aliquid confert potest dici minister Sacramenti; quod manifestum est in ordinatione, si fiat ea hypothesis, quam diximus, quam tamen concedendum est nihil in se continere, quod repugnet doctrinae catholicae de Sacramentis. Nam in hac hypothesis tactus instrumentorum ex parte ordinandi est pars essentialis materiae Sacramenti; et tamen minister Sacramenti solus Episcopus dicitur. In hac ergo hypothesis nullo modo aliena a natura Sacramentorum, ipse suscipiens Sacramentum aliquid facit, quod est elementum signi efficacis, et tamen minister Sacramenti dicitur esse tantum qui formam ponit. Itaque secundum catholicum sensum ille est minister Sacramenti, qui vel formam et materiam simul ponit, vel formam ponit eamque materiae applicat et ita eam elevat ad dignitatem Sacramentalem; quemadmodum etiam in confectione Eucharistiae contingit, in qua Sacerdos formam tantum materiae applicat.

Ad tertium respondent quod causa immediata remissionis proprie est Sacramentum, in cuius forma *praecipue* est vis illius effectus, ut Tridentinum docet, sed non totaliter. Sacerdos vero causa est remissionis quatenus Sacramentum ponit; ipsum vero ponit eo modo quo est eius minister, nempe ipsum totum ponit, sed non totaliter. Nam formam et materiam ponit, formam ipse solus, materiam ipse quoque ponit, cum actus poenitentis determinat per formam ad esse sacramentale. Porro qui formam ponit, quae est principium activitatis, eamque applicat materiae, licet effectus deinceps sit a forma et materia simul, ille verissime dicitur auctor et causa effectus. Quare ex hoc capite non est cur non possit dicere Sacerdos se remittere peccata. Ipse autem verissime dicit ipseque solus dicere potest se absolvere, quia absolutio exercitium potestatis est clavium, quae ipsi soli competit: id tamen non impedit quominus ex institutione Christi ut absolutio valida sit, requiratur simul actus aliquis poenitentis.

Ad exemplum petitum ex natura iudicii potest primo responderi quod quando aliunde constat quid Deus instituerit, cum res sit ab eius libero arbitrio pendens, exempla ex aliis rebus licet similibus desumpta nihil valent in contrarium. Deinde negari potest totam vim esse a sententia iudicis et non etiam ex parte ab aliis actibus puta a probationibus; sed videtur satis esse si dicatur sententiam iudicis se habere ad probationes veluti formam ad materiam, et ex utraque simul effectum prodire, qui proinde *praecipue* a sententia iudicis pendeat, sed non totaliter. Cuius argumentum esse potest, quod si probationes desint, non sint debita solemnitates servatae, sententia nulla sit. Unde et posset retorqueri argumentum.

Negant tandem quod in secundo argumento asseritur; nam et actus poenitentis significant recessum eiusdem a peccato, qui recessus est effectus Dei volentis remittere peccata et moventis hominem per eos actus ad eam assequendam.

VII. Verum si ultimum illud argumentum partis negantis, prout proponitur (an verum dicat videbimus), consideremus, animus statim haerere dubius incipit. Aetate quidem Cardinalis Lugi haud tanta vis inerat huic opinioni, quod homini in extremo agenti, qui nullum dederit signum (quod scilicet in aliis adiunctis acciperetur rationabiliter ut signum vel certum vel probabile) petitaee absolutionis, possit (utique sub conditione interioris dispositionis) administrari absolutio. Id enim a doctoribus tunc communiter negabatur. Idem Card. Disp. XVII, Sect. 3. stupet primum in diversitate opinionum hominum. « Adeo sunt, inquit, hominum iudicia diversa, ut quibusdam absolutionem negantibus moribundo, qui peccatum solum in genere confiteri potuit, alii absolvendum putent eum etiam, qui nec confessus est, nec confessionem facere potuit, nec signa poenitentiae in periculo dedit, dummodo prius christiano more viveret, sacramenta frequentare soleret, fidelis ac probus aestimaretur », et paucos citat pro hac opinione. His vero reiectis subdit: « Merito ergo *alii omnes* pro certo supponunt non posse conferri absolutionem sacramentalem, nisi ex parte poenitentis praecedat saltem petitio seu desiderium confitendi (expressum utique aliquo signo) cum qua limitatione dicitur in Rituali romano Pauli V dandam esse absolutionem. Et ita docent Suarez Disput. XXIII. Sect. 1. Vaquez q. XCI. a. 2. dub. 1. dicens nullum esse qui contrarium sentiat, Coninch. Disp. V. n. 28, et Disp. VII. n. 96. dicens contrariam non esse probabilem, Layman L. V, Tract. 6. c. 12. etc. » Subdit: « Et ultra fundamenta supra adducta colligi potest ex perpetuo usu Ecclesiae, quem decreta Pontificum et Conciliorum clare ostendunt, dum semper addiderunt, absolvendum esse quidem infirmum, qui loqui non potest, si tamen voluntatis poenitentiae testimonium aliorum verbis habeat, quam conditionem in nullius Concilii aut Pontificis decreto praetermissam videmus (cf. Concilii Carthag. IV. can. 76. Fulgentii epist. XII. 21. s. Leonis epist. CVIII ad Theodorum episc. Foroiuliensem). Non ergo expedit in re tanti momenti sub pietatis specie sapere plusquam omnes nostri ss. Patres sapuerunt, sed observare terminos, quos apposuerunt nobis ». Ita quidem doctissimus et prudentissimus Cardinalis.

Attamen deinceps sententia affirmans licere absolutionem imperitari (utique sub conditione) etsi desit testimonium aliorum et fidelis iam iam moriturus nec certa signa edat voluntatis suae neque hu-

iusmodi signa, quae aliis in adiunctis haberentur ut signa vel certa vel probabilia petitae absolutionis, haec sententia affirmans, inquam, deinde in schola obtinuit et communior evasit, licet non ab omnibus eodem pacto explicata, atque a non paucis ita accepta sit ut a praecedentium doctorum sententia non discederet, quemadmodum mox videbimus: ablata quoque ea conditione quod moribundus vixerit antea christiane: quam impertinentem esse ipse Lugus ostenderit. Cf. s. Alphonsus l. c. P. Ballerini De Poenit. n. 506. Asseritur autem absolutionem in his adiunctis dandam esse *sub conditione*, quae saltem ista esse debet (nam aliam mox videbimus), dummodo nimirum adsit sufficiens dispositio interior, quam nulla exteriora signa certa testantur.

Verum sententia haec, prout penes quosdam praescindit a quovis signo externo, non bene argumento intrinseco suadet, quod ductum dicunt a simili, eo quod scilicet possit absolvi qui solum petit absolutionem, vel etiam cuius petitio constet sacerdoti ex solo testimonio aliorum; in his enim casibus, aiunt, reapse nulla est confessio, qua deficiente si potest dari absolutio, non liquet cur alii actus requirantur. Negamus valere hoc argumentum. Nam adest in hoc casu certa sensibilis subiectio poenitentis potestati clavium, quia petens absolutionem edit hoc ipso confessionem in genere suorum peccatorum; quocirca et falsum est deesse confessionem simpliciter, deest enim tantum confessio distincta. At illa subiectio sensibilis et generalis confessio satis sunt per se ad ritum iudiciale constitutum.

Non leve autem argumentum ex auctoritate Augustini putat rursus se habere haec eadem opinio. Is enim in Lib. 1. c. 26. de coniugiis adulterinis disputans an catechumeni, qui in adulterio vixerint, baptizandi sint « si morbo vel casu aliquo oppressi petere sibi baptismum vel ad interrogata respondere non possint », licet aliter sentientes non improbet, ipse tamen sic concludit c. 28. « Ego non solum catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium coniugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad baptismum; tamen si desperati iacuerint (quidam codices addunt: *et intra se poenitentes*) nec pro se respondere poterint, baptizandos puto ut etiam hoc peccatum cum ceteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit utrum fortassis adulterinae carnis illecebris usque ad baptismum statuerant delineri? » Subiicit porro quod ad nostram quaestionem apprime facere dicitur. « Quae autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praeoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suae pacis exire velle debet mater Ecclesia. » Verum non videntur satis assecuti mentem Augustini, qui hoc testi-

monio utuntur. Sermonem enim habet in secundo loco Augustinus non de quolibet christiano peccatore, sed de *poenitentibus*; haec vero appellatio tunc temporis simpliciter usurpata certam classem fidelium significabat, eorum scilicet, qui iam poenitentiam petiverant eamque in facie Ecclesiae agebant; et idcirco iam desiderii absolutionis signa Ecclesiae dederant: sicut catechumeni dederant iam signa desiderii baptismi.

VIII. Ut ergo, his argumentis omissis, de ipsa sententia iudicium, quantum in nobis est, feramus, advertendum est, quod iam monuimus, quod ex iis, qui opinionem hanc tuentur, quidam conantur eam cum sententia veterum conciliare asserente actus materiam intrinsecam sacramenti. Aiunt enim (penes s. Alphonsum l. c.) quod ille infirmus « praesumitur velle et petere absolutionem signis vere sensibilibus, nempe per suspiria, motus corporis, saltem per anxiam respirationem; quamvis tunc ista signa Confessarius non percipiat: sufficiunt enim talia signa in tanta necessitate, saltem ex prudenti dubio praesumpta ». Volunt autem « absolutionem omnino praestandam esse sub conditione, quae sacramenti iniuriam reparet, si forte desit materia sacramenti, » nempe, si actus illi non sint signa contritionis aut desiderii sacramenti. Hanc declarationem probat prae ceteris s. Alphonsus: ideoque concludit quod quoniam in his adiunctis materia sacramenti dubia est saltem, et in casu extremae necessitatis licitum est uti materia dubia; hinc licet tunc absolutionem impendere.

At hac admissa explicatione, adhuc integra manet doctrina quod actus suscipientis sint essentialia sacramento: solumque dicitur quod etiam cum dubii sunt, potest in certis adiunctis sub conditione administrari sacramentum.

Profecto non omnes theologi morales hanc explicationem recipiunt (cf. cl. P. Ballerini De Sac. Poenit. n. 506 in nota): verum cum ea non paucis probetur, etiam s. Alphonso, id efficit ut neque nunc affirmare liceat communem esse inter theologos eam sententiam circa administrationem sacramenti Poenitentiae, quae excludit actus suscipientis a dignitate *materiae ex qua*.

Ceterum nullo ecclesiastico decreto firmata est haec opinio et praxis dandi in iis adiunctis absolutionem moribundis, nec eius mentionem facit rituale romanum.

Quid ergo concludimus? *Primum*: sententiam affirmantem actus poenitentis esse *materiam ex qua* idoneis satis argumentis inniti: *secundum*: opinionem eam recentem, de qua locuti sumus, etsi ea probata in genere ab Ecclesia dicatur, nondum esse sub ea speciali ratione communem, qua valeat ostendere actus poenitentis haud esse

materiam ex qua: tertium: sententiam Scoti, sive habeatur ratio declarationis doctrinae adhibitae quoque ab iis, qui eidem adversantur (cf. sup. n. IV.) sive huius opinionis et praxis, quam explicavimus, prout a quibusdam accipitur, qui praecisione facta a quolibet externo signo, solum postulant praesumptionem internae dispositionis, videri satis probabilem, extrinsece saltem. Ad id concedendum (donec iudicium suum interponat Ecclesia) movemur praesertim ex eo, quod satis frequenter contingere possit ut difficile prorsus sit vel moraliter impossibile praesumere in talibus moribundis signa exteriora poenitentiae interioris, et tamen eis quoque liceat absolutionem administrare sub conditione, nempe si interius sint rite dispositi.

IX. Si autem quaeras quid huius opinionis assertores respondere possint argumentis partis affirmantis (II); prima responsio ad quaedam argumenta patet ex ipsis argumentis partis contrariae. Quoad alia hae nobis videntur opportunaes responsiones. Scilicet argumento *e*) dicendum videretur, per illud *praecipue* comparari quidem absolutionem sacerdotis cum actibus poenitentis, atque haec duo comparari prout ambo spectant ad sacramentum; sed praescindi a quaestione utrum spectent actus tanquam materia ex qua, an tanquam materia circa quam; nam et sub hac ratione ad sacramentum spectare dicenda sunt, ut sunt partes ritus iudicialis. Ad aliud vero *f*) ex cap. 2. dic materiam et formam dici esse de essentia (cuiuslibet) sacramenti sensu non univoco sed analogo, quatenus necessaria sacramento, licet materia non sit in omnibus sacramentis eodem modo. Certe in confectione Sacramenti Eucharistiae tota vis est in forma seu verbis, et materia non se habet ut aqua in baptismo.

Ad tertium vero *e*) dici potest quod non negatur requiri petitionem absolutionis, sed in his casibus praesumitur petitio seu voluntas interior.

Ad primum *a*) quod nempe actus poenitentis dicantur a Trid. partes sacramenti, respondere licet quod partes sunt sacramenti, quatenus sunt partes illius ritus, quo ex divina institutione administrandum est ordinarie sacramentum. Cf. quae dicemus in prima thesi de Confessione.

Quod autem spectat ad comparisonem institutam inter satisfactionem aliosque actus (arg. *g*); quamvis haec difficultas heic expedienda foret, ut quaestio integre pertractata videatur; quia tamen quarundam rerum notitia requiritur, quibus proprius erit locus ubi de satisfactione disputabimus, flagitamus id nobis permitti ut illuc quoque huius rei iudicium reiiciamus.

SCHOLION

I. Ut quaestionem hanc de materia Sacramenti absolvamus, oportet et illud expedire, quod spectat ad ritum impositionis manus. Itaque nota ex Sirmundo (Historia poenitentiae publicae cap. VII) quod in poenitentiae publicae administratione triplex distinguebatur manus impositio. Prima est, quae adhibebatur in ipsa poenitentiae impositione, cum dabatur actio poenitentiae; de hac Leo Magnus epist. ad Rusticum Narbonensem dicebat « alienum esse ab Ecclesiae consuetudine, ut presbyteri vel diaconi pro crimine aliquo suo *per manus impositionem remedium accipiant poenitendi* ». Secunda impositio adhibebatur tempore, quo agebatur poenitentia, quae toties repetenda erat super poenitentes, quoties hi ab Ecclesia post catechumenos eiiciebantur. Haec est, de qua loquitur Conc. Carthag. IV. an. 398. cn. 80. « omni tempore ieiunii manus poenitentibus a Sacerdote imponatur ». De hac Synodus Laodicensis cn. XIX praecipit « postquam catechumeni egressi fuerint, super eos, qui sunt in poenitentia, preces fieri, atque his accedentibus sub manu Episcopi et discedentibus tres orationes fidelium fieri ». De eadem Augustinus ait Serm. CCXXXII. « Abundant hic poenitentes: quando illis manus imponitur, fit ordo longissimus ».

Tertia impositio manus adhibebatur in reconciliatione poenitentium. De hac exstat canon 76 eiusdem Conc. Carthag. « Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, et accipiat poenitentiam; et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem et infundatur ori eius Eucharistia ». (Observa per transennam *manus* semper non *manuum* mentionem fieri).

II. Iam vero iste ritus impositionis manus non habebatur tanquam essentialis pro Sacramenti Poenitentiae administratione. Etenim 1) ritus erat proprius poenitentiae publicae, quam certi peccatores in facie Ecclesiae subire debebant, unde ab eo ritu immunes erant presbyteri et Diaconi, qui publicam poenitentiam agere non poterant; atqui ritus proprius poenitentiae publicae non est essentialis Sacramento, sicut nec ipsa publica poenitentia: ergo.

2) Si qua esset impositio, de qua dubitare liceret an habita fuisset essentialis Sacramento, ea foret reapse prima, qua actio poenitentiae dabatur, tunc enim, ut videbimus (App. §. II.) solebat sacramentalis absolutio conferri poenitentiam publicam acturis: at eam impositionem manus non fuisse necessariam Sacramento docet Leo negans

sacerdotibus eam esse adhibendam, quibus tamen non negat remedium poenitendi h. e. Sacramentum poenitentiae. Quod si velis cum pluribus eruditis fuisse reapse absolutos a peccatis poenitentes in ultima reconciliatione, qua ad participationem Sacramenti altaris admittebantur, id etsi modo demus, attamen ea quoque impositio manus, quae tunc adhibebatur, non esset dicenda habita fuisse necessaria a Patribus pro administratione Sacramenti, quod supponitur tunc fuisse collatum. Sic enim statuunt Patres Concilii Arausicani I aetate Leonis Magni, cn. 3. iam superius citato: « Qui recedunt de corpore, poenitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicari, quod morientis sufficit consolationi, secundum definitionem Patrum, qui huiusmodi communionem viaticum nominarunt. Quod si supervixerint, stent in ordine poenitentium, ut ostensis necessariis poenitentiae fructibus legitimam communionem reconciliatoria manus impositione percipiant. » Itaque hi Patres Arausicani, provocantes etiam ad traditionem Maiorum, distincta reconciliatoria manus impositione, quae post poenitentiam acceptam fiebat, a Viatico, eaque negata, hoc sufficere aiunt consolationi morientis, quod profecto non suffecisset si sine illa manus impositione remissio peccati a ministro sacramenti dari non potuisset.

III. Quare manus impositio in reconciliatione ritus erat illius ultimae absolutionis, qua poenitentia functis remissio reliquae poenae coram Deo dabatur (cf. quae dicemus de hac re in Append. cit.); iisque potestas simul fiebat participandae communionis Eucharisticae, quae idcirco, ut Patres Arausicani loquuntur, appellabatur *legitima*, cum iis dabatur, qui secundum leges publicae poenitentiae functi essent poenitentia; tunc enim ea debebatur: ut distingueretur ab ea communionem, quam, nequis periret, Ecclesia in articulo mortis ante exactam poenitentiam concedebat. Huc quoque facit canon 78 Conc. Carthag. IV. « Poenitentes, qui in infirmitate Viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint ». Ex quibus patet non semper infirmis Eucharistiam ideoque et absolutionem a peccatis datas fuisse cum manus impositione. Cf. cn. Arausic. mox allatum.

Ergo ritus impositionis manus neque olim habitus est essentialis administrationi Sacramenti poenitentiae.

THESIS XV.

Subiectum capax exercendae potestatis remittendi et retinendi peccata solus est iure divino Sacerdos primi secundique ordinis; falsumque haberi debet, quod quidam sunt commenti, factam aliquando ab Ecclesia Diaconis potestatem sacramentaliter absolventi.

I. Thesis affirmans est et exclusiva; omnisque difficultas in ea parte, quae excludens est, reperitur. Quod enim Episcopis potestas clavium competat nemo negat, qui non negat eos esse in Ecclesiae regimine successores Apostolorum, ipsaque ecclesiastica historia docet eosdem primis Ecclesiae seculis vel solos vel praecipue hoc munus exercuisse impertiendi poenitentibus absolutionem a peccatis. Eam potestatem pariter sub Episcopis competere et iis, qui in monumentis Ecclesiasticis cuiusque aetatis veniunt nomine *presbyterorum*, quo ab episcopis et diaconis discernuntur, et in confesso est apud omnes et continua praxis Ecclesiae docet, atque iis argumentis confirmabitur, quibus pars exclusiva thesis demonstratur.

Porro advertendum est quod *Sacerdotis* nomine primis Ecclesiae seculis veniebat $\kappa\alpha\tau' \ \epsilon\acute{\xi}\omicron\chi\eta\nu$ Episcopus (cf. Cyprianum epist. 55. alibique et Chrysostomum *de Sacerdotio*) et haec ratio loquendi penes Leonem M. frequenter occurrit. Attamen non ita erat etiam tum Episcopis propria haec appellatio, ut presbyteris denegaretur; imo et ipsi quoque sub hac appellatione intelligebantur, licet secundo. Sane ea aetate Augustinus De Civ. Dei. L. XX. c. 10. enarrans verba Apocalypsis: *sed erunt Sacerdotes Dei et Christi*, ait: « non utique de solis episcopis et presbyteris dictum est, qui proprie iam vocantur in Ecclesia Sacerdotes, sed etc. » Hinc Innocentius I in decretali epistola ad Victricium n. 12. de continentia loquens, quam certi ordinis clerici servare debent, nominat tantum *sacerdotes* et *levitas*, cum vero ea certe obligarentur episcopi et presbyteri, patet ea appellatione Sacerdotum utrosque fuisse designatos. Et idcirco idem Innocentius in epist. decretali ad Decentium 6. ait presbyteros esse *secundos sacerdotes, carentes apice pontificatus*. Unde ipse Cyprianus, qui sacerdotis nomine frequentissime episcopum designat, presbyteros quoque identidem vocat Sacerdotes, ut in epist. 68. inquit: « Neque hoc in episcoporum tantum et sacerdotum, sed et in diaconorum ordinationibus observasse apostolos animadvertimus ». Et quidem iure haec appellatio ipsis facta; si enim Sacerdos est qui sacra facit, qui sacra distribuit, qui sacrificium offert, cum haec pre-